

СЕКЦІЯ 4
ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОГО ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Науковий модератор:
к.е.н., доцент Дорошук Г.А.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ РИНКІВ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ КРІЗЬ ВПЛИВ НАДЗВИЧАЙНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ

Є.В. Хлобистов, доктор економічних наук, професор

М.В. Кузьменко, Ю.В. Бичкова

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

(м. Київ, Україна)

Проблема збереження біорізноманіття тісно пов'язана з ринковими особливостями кон'юнктури на природні ресурси. Саме визначення природокористування як наріжної складової розвитку у різних вимірах та особливостях формує унікальний попит на певні види природних ресурсів, а, згодом, на певні види природних умов, що у територіальному вимірі також є ресурсами. Кліматичні зміни дають поштовх до принципово нового виміру сутності усвідомлення природних умов і ресурсів та формують унікальну природно-господарську дійсність, яка відбивається у постійному зміні режимів природокористування. Зазначимо, що глобальні ринки жодним чином не залишаються без регулювання та контролю, навіть незважаючи на обмежений характер теперішнього господарчого керування, зумовленого розходженням інтересів великих держав та розбіжностями економічних доктрин їхніх можновладців.

Заперечення глобалізації як етапної та всеосяжної закономірності певного історичного й соціально-економічного процесу спостерігалось і у класиків економічної та соціологічної думки (звичайно, терміну «глобалізація» тоді ще не існувало). Детально ці питання автори розглядали у минулих дослідженнях, але у контексті енергетичної безпеки та сталого розвитку [1]. Так, щодо циклічності економічних процесів та інтеграції національних економік у першій половині минулого століття відомий соціолог П. Сорокін доводив, що на певному історично значущому відрізку часу економічна динаміка («флуктуація»), або коливання рівнів достатку, не має чіткої закономірності розвитку чи занепаду. Зокрема, великі імперії, держави, окремі клани багатіли й біднішали за будь-яких причин, слабо взаємопов'язаних, якщо їх розглядати з позицій історичного дослідження. Це дало змогу П. Сорокіну зробити висновок про відсутність закономірностей збагачення й економічного піднесення протягом історично значущих періодів (понад 2-3 століття) [2]. Отже, глобалізація, продовжуючи логіку П. Сорокіна, як явище, що переважно пов'язується з появою персонального комп'ютера (1970-і роки), має, за найоптимістичнішими твердженнями постіндустріалістів, не більше ніж півстоліття існування, 10-20 років вивчення. Фактично, вона ще не пройшла історичної перевірки та не може бути методологічним дороговказом. Відповідно, певне стримане ставлення до циклів М. Кондратьєва, особливо «великих», було у П. Сорокіна цілком доречним.

Другий підхід до концептуального трактування глобалізації — це «стихійна» концепція (Робінзон), за якою, що глобальна економіка є об'єктивною реальністю, яка створюється і підживлюється світовим капіталом, що долає кордони й відстані в пошуках максимального прибутку. Національні держави втрачають економічний, а надалі — й політичний суверенітет перед владою ТНК.

Третій підхід до розуміння глобалізації пов'язаний із констатацією глибокої структурної зміни економічних систем національних держав, що не призводить до послаблення суверенітету (до речі, йдеться лише про політичний сенс, оскільки економічний суверенітет — це питання ефективності економічної системи держави, а не її залучення до глобальних ринків товарів, послуг, праці, тут, скоріше, саме таке залучення, інтеграція апіорі сприяє економічній стійкості економіки). Прихильником цієї позиції можна також назвати відомого соціолога й економіста М. Кастельса, який вбачає в глобалізації певний творчий хаос, що створює новітню світову економіку. Отже, за М. Кастельсом, організація найновішого міжнародного розподілу праці базується на трудових ресурсах і технологіях, але впроваджується й модифікується урядами та підприємцями. Геометрія глобальної економіки, що постійно змінюється, є результатом процесів інновації та конкуренції. Вона перебуває в постійній боротьбі з архітектурою світового порядку, що склалася історично, і цим народжує творчий хаос, який, по суті, і характеризує нову економіку [3].

Четвертий підхід — глобалізація однаково стосується відносин між людьми, компаніями та державами. Людина може ідентифікувати себе як носія національних, культурних ознак, державної належності чи космополітизму залежно від власного залучення до глобальних процесів (споживання, виробництва, міграції тощо). Водночас залучення окремих держав до глобальних процесів

визначається політичними та економічними чинниками. Стереотипи суспільної свідомості з категорією наднаціонального пов'язують організації та цінності, а з категорією національного — окремих людей і держави. Сьогодні часто можна зустріти міжнародні колективи, що ефективно працюють у різних частинах Земної кулі, навіть не зустрічаючись віч-на-віч, а користуючись можливостями інтернет-технологій (електронної пошти, соціальних мереж, меседжерів та різних форм он-лайн комунікацій тощо).

Скорочення біорізноманіття може бути регульоване через надання ресурсам біосфери, зокрема, флори та фауни, значення та економічного змісту в межах асиміляційних властивостей та їх ролі у попередженні та пом'якшенні наслідків надзвичайних екологічних ситуацій.

У цьому контексті звернемо увагу на деякі особливості визначення асиміляційної місткості — асиміляційний потенціал має значний вклад у підтримці існування біосферної рівноваги, її продуктивності, а отже і має значний вклад у підтримці існування та добробуту людини, що визначає споживчу вартість асиміляційного потенціалу. Аналізуючи наявні теоретичні підходи економічного визначення асиміляційного потенціалу, можна стверджувати, що більшість зорієнтована на побудову моделі, яка б описувала зв'язок між економічною ефективністю території та забрудненням або визначення меж асиміляційної ємності середовища на теоретичних засадах. Хоча варто зазначити, що в першому випадку більшість підходів не беруть до уваги асиміляційні спроможності природних систем, а прогнозувати покращення стану довкілля та збереження біорізноманіття без врахування можливостей відтворення досить складно, а в другому випадку такі теоретичні підходи не визначають напрямку розробки практичних методів оцінки асиміляційної здатності середовища і відповідно ролі такої оцінки у питаннях збереження біорізноманіття.

Питання біорізноманіття та надзвичайних екологічних ситуацій має тісну прив'язку, а саме виникає необхідність розуміння передумов виникнення таких ситуацій та необхідність адекватної оцінки ступеня вірогідності настання надзвичайних ситуацій або ризику їх виникнення в умовах глобалізації. Оцінка ризиків, котрі пов'язані із надзвичайними екологічними ситуаціями, зокрема природного та техногенного характеру, наразі є важливим завданням не тільки на рівні певних держав, а і на міжнародному рівні. Це пов'язано із прямим впливом надзвичайних ситуацій на економічну, соціальну та екологічну складові, та із глобальними наслідками, котрі такі ситуації можуть викликати. Будь-яким наслідком надзвичайної екологічної ситуації є створення певних збитків, наприклад фінансових, інфраструктурних, людських втрат та ін. Розмір збитків напряму залежить від розвиненості країни, адже більш технологічно розвинені країни, забезпечують активне та своєчасне реагування на ситуацію, а також вразливість населення, при порівнянні із країнами що розвиваються, є меншою, що забезпечено заходами попередження та прогнозування появи надзвичайних ситуацій. Найбільш оптимальним підходом для регулювання впливу надзвичайних ситуацій на біорізноманіття вважаємо ризик-орієнтований підхід, а також комплексну оцінку вразливості біорізноманіття до надзвичайних екологічних ситуацій.

Таким чином, можна зазначити, що питання глобальному виміру біологічних ресурсів за умов швидкої плинності ринкової кон'юнктури та маємо розглядати виключно з позицій прогнозування та підвищення значущості природних умов, які постають у вигляду особливих ресурсів розвитку. Крім того, використання природних ресурсів як сировини все більшою мірою буде поступатися у глобальному вимірі, використанню несировинних, рекреаційних, асиміляційних якостей природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Екологізація енергетики у забезпеченні сталого розвитку держави/ [Хлобистов Є.В., Гусєва І.І., Сеґеда І.В.]; за науковою редакцією д.е.н., проф. Хлобистова Є.В. /НТУУ «КПІ», ІТГП НАНУ, The University of Economics and Humanities. – Київ-Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2015 – 400 с.
2. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. / Сост. А.Ю.Сомогонов. — М.: Политиздат, 1992. — С. 307-315.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Пер.с англ. под науч. ред. О.И.Шкаратана.– М.: ТУ ВШЭ, 2000. — С.154.

«ДОСКОНАЛА» СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ McDONALD'S CORPORATION

І.Г. Химич, кандидат економічних наук, доцент

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(м. Тернопіль, Україна)*

Обґрунтування актуальності проблеми. Всесвітньо відома мережа закладів швидкого харчування McDonald's в своєму розвитку зазнала надзвичайних успіхів. Протягом 2019 дана мережа ресторанів увійшла в Топ-10 найдорожчих та найуспішніших світових брендів. Крім цього, варто зауважити, що лідерські позиції дана корпорація займає вже понад двадцять років поспіль.

Забезпеченню цього передували чітка програма менеджменту та маркетингу, а також фінансово-економічне планування щодо етапів здійснення управління даною справою з врахуванням сучасних наукових підходів на основі цифрового забезпечення тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження, які стосуються конкурентних, фінансових, управлінських та інших видів стратегій щодо діяльності підприємств здійснювало багато науковців, зокрема: Киш Л.М. [2], Терещенко О.І. [3], Білецька Д.І. [3], Шаманська О.І. [4] та інші.

Мета дослідження полягає в оцінці та аналізі загальної стратегії корпорації McDonald's на основі динаміки результатів основних фінансово-економічних показників її діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на 2019 рік мережа McDonald's налічує понад 38000 тис. підприємств, що знаходяться в 120 країнах світу.

За оцінками міжнародних фахівців, найосновнішими із чинників, що сприяють забезпеченню розвитку бренду «McDonald's» є набір певних складових, що суттєво змінили їх сучасний сервісний підхід, а саме: широкий спектр вибору способів доставки та оплати; постійне впровадження різного роду інновацій; постійне навчання персоналу. Основним чинником, який варто вважати основою планування діяльності – це час. Керівництво даної корпорації постійно вдосконалює власну стратегію діяльності з врахуванням використання як найменших часових затрат на обслуговування клієнтів.

Цікавим фактом про мережу McDonald's являється і те, що в їхніх закладах харчується щодня кожен сотий житель планети.

На рис. 1 [1] представлено тенденції зміни результатів основних фінансових показників діяльності корпорації McDonald's.

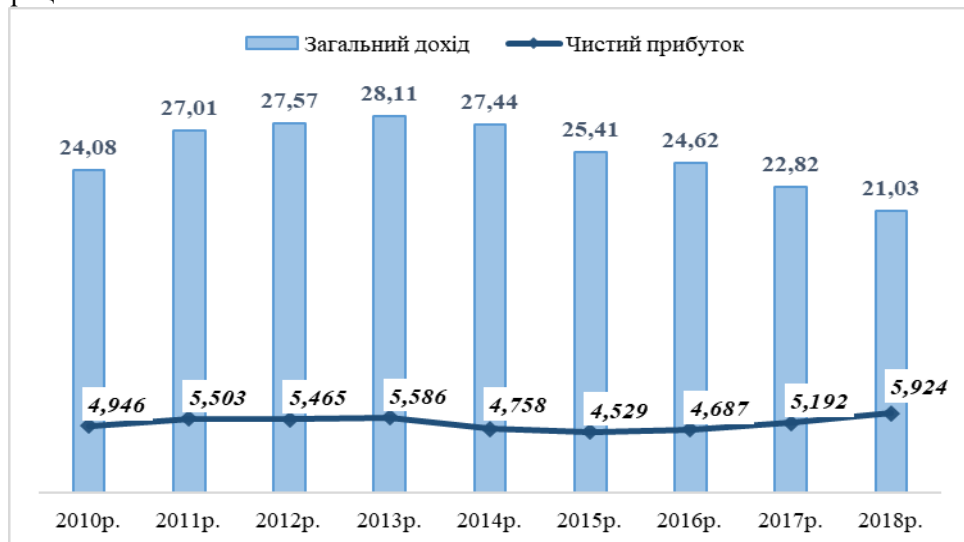


Рисунок 1 – Динаміка результатів фінансових показники діяльності корпорації McDonald's протягом 2010-2018 років, млрд. дол. США

З наведених даних помітна тенденція скорочення результатів загального доходу корпорації McDonald's починаючи від 2015 року, яка тривала до кінця аналізованого періоду (2018 р.).

Що ж стосується динаміки результатів чистого прибутку, то тут проглядається позитивний ріст цього показника починаючи від 2016 і до 2018 року.

Динаміка значень суми активів та суми власного капіталу корпорації McDonald's відображена на рис. 2 [1].

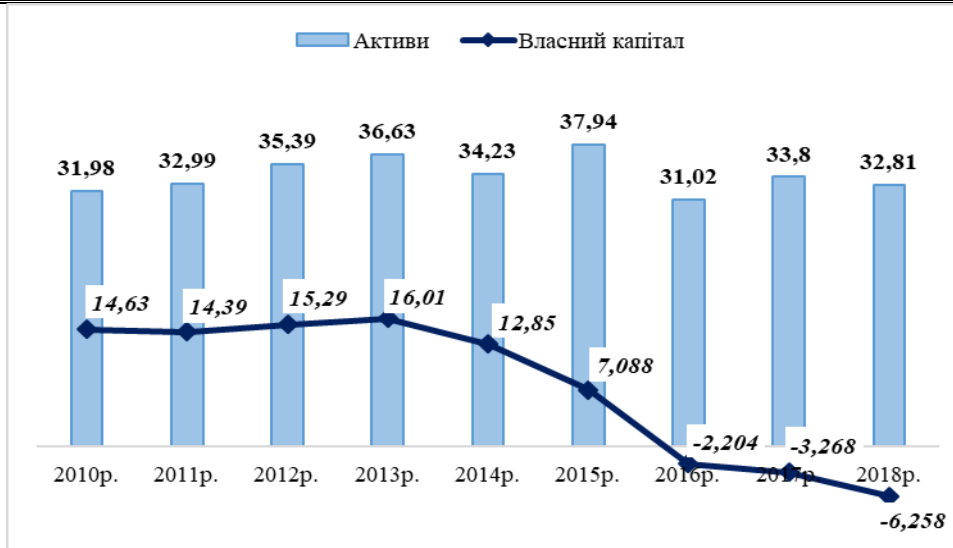


Рисунок 2 – Динаміка результатів активів та власного капіталу корпорації McDonald's протягом 2010-2018 років, млрд. дол. США

Проаналізувавши зміни, що відбулися з активами корпорації McDonald's протягом 2010-2018 років, помітне скорочення цього показника в 2014 та 2016 роках, відносно результатів інших періодів.

Тенденція зміни результатів власного капіталу McDonald's протягом 2010-2018 має негативну динаміку в сторону суттєвого його скорочення починаючи від 2016 року. Протягом 2017-2018 років ситуація аналогічна – присутнє подальше зменшення суми власного капіталу.

Проте, стратегія діяльності корпорації McDonald's на даний час виступає «безпомилковою» порівняно із її McDonald's основними конкурентами – Burger King та KFC. Адже, згідно неї основна увага зосереджена саме на клієнтах – втриманні існуючих та постійному залученні нових, а також на підтримці високого рівня обслуговування та впровадженні нового асортименту продукції (врахування традицій тієї країни, в якій розташовано ресторани даної мережі) тощо.

Вартим уваги також виступає і так званий Big Mac Index (1986 рік) [5], який є одним із неофіційних способів визначення паритету споживчої спроможності. За дослідженнями вчених, Україна згідно Big Mac Index в 2019 році займала 50 місце в рейтингу [5].

До закладів даної мережі, які найчастіше відвідують відносяться: McDonald's Чикаго (2230 кв.м.); McDonald's Вінита (2706 кв.м.) та McDonald's Лондона (3000 кв. м.).

Висновки даного дослідження та перспективи подальшого розвитку. Отже, не дивлячись на дану фінансово-економічну ситуацію, корпорація McDonald's й на далі займає високі позиції в найбільших світових рейтингах, та успішно розвиває свою діяльність в інших країнах збільшуючи власну мережу на основі системи франчайзингу.

Список використаних джерел

1. Annual report pursuant to section 13 or 15(d) of the securities exchange act of 1934 For the fiscal year ended December 31, 2018. McDONALD'S corporation: веб-сайт. URL: <https://www.sec.gov/ix?doc=/Archives/edgar/data/63908/000006390819000010/mcd-12312018x10k.htm>.
2. Киш Л.М. Стратегічне управління, як основна частина менеджменту підприємства. Причорноморські економічні студії. Випуск 38-1. 2019. С. 107-113: веб-сайт. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/23.pdf.
3. Терещенко І.О., Білецька Д.І. Конкурентні стратегії управління підприємством. Агросвіт. № 20. 2019. С. 82-87: веб-сайт. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/20_2019/14.pdf.
4. Шаманська О.І. Стратегічне управління персоналом підприємства в сучасних умовах. Економіка та держава. № 12. 2019. С. 66-70: веб-сайт. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2019/14.pdf.
5. Индекс Биг Мака: The Economist назвал «реальную» стоимость валют: веб-сайт. URL: <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/indeks-big-maka-grivnya-snova-sredi-samyh-nedootsenennyh-valyut>.

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ю.В. Вашай, кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет водного господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)*

Тісні глобальні економічні взаємозв'язки, політичні рішення ключових світових гравців, військові протистояння в різних куточках нашої планети не просто посилюють, а гіпертрофують питання безпеки – військової, економічної, екологічної, соціальної тощо. При цьому поглиблений аналіз цієї категорії дозволяє прийти до висновку, що в будь-якому ракурсі безпека пов'язана з економічними аспектами і на сучасному етапі її структура має багатогранний характер.

Дослідження методичних аспектів оцінювання та управління економічною безпекою держави присвячені праці таких відомих вчених, як, І. Бінько, З. Варналій, Я. Жаліло, В. Кириленко, В. Предборський, І. Ревак, А. Сухоруков, В. Шлемко та ін. При цьому стрімкий розвиток глобальних процесів посилює актуальність подальших ґрунтовних досліджень.

Метою роботи є дослідження особливостей впливу ступеня інтегрування країни в світову економіку на особливості дотримання її економічної безпеки.

Як зазначав ще в 1986 році американський дослідник Річард Розкранз, у минулому дешевше було завоювати територію держави силою, аніж розвивати складну комерційно-економічну модель задля отримання вигід від торгівлі з нею [1].

При акцентуванні на тих чи інших сторонах економічних процесів у країні, можна виділити цілу низку різновидів економічної безпеки:

- антикризову;
- в умовах мирного часу;
- в умовах військових конфліктів (різного масштабу) з використанням збройних сил;
- в умовах жорсткого економічного протистояння з певною державою;
- в умовах ізоляції або, навпаки, в умовах високого ступеня інтегрування у світову економіку

[2].

До подій 2014 року питання економічної безпеки досить умовно перетинались із військовими аспектами. Починаючи із анексії Криму, розгортання гібридної війни на Донбасі, економічна безпека України перейшла із антикризової в безпеку в умовах військових конфліктів, тому вже неможливо відділяти економічну безпеку від військової.

Особливості забезпечення економічної безпеки в умовах гібридної агресії:

- розширення можливостей тиску на самостійну економічну політику та економічний розвиток держави через глибоку інтегрованість та взаємозалежність між країною-ціллю агресії та агресором;

- зниження можливостей протистояти глобальним викликам та загрозам на національному рівні без належного співробітництва та інтеграції з іншими країнами;

- посилення розмитості (гібридності) економічних інструментів, що застосовуються з боку агресора щодо тиску та розмивання потенціалу захисту національних економічних інтересів, а звідси і економічної безпеки держави;

- розширення локалізації формування осередків дестабілізації та розхитування інституційної та економічної інфраструктури, що знижує їх потенціал своєчасно виявляти та нейтралізувати виклики та загрози для економічної безпеки держави [3].

Мають місце, щонайменше, три передумови, які посилюють увагу до необхідності, складності і значущості аналізу проблем у сфері військово-економічної безпеки:

перша — нинішні ризики і загрози збройних конфліктів;

друга — високе вартісне вираження військових витрат щодо забезпечення військово-економічної безпеки держави;

третя — підсумковий результат має в своїй основі політичні пріоритети, які визначають і конкретизують національні інтереси країни і можливості щодо забезпечення їхнього захисту засобами збройного насильства [4].

В умовах сучасної військово-політичної ситуації в Україні за доцільне вважається адаптація методики оцінки економічної безпеки до визначення слабких місць, що мають місце у зв'язку із

військовими подіями. Це дозволить володіти релевантною інформаційною базою для прийняття рішень політичного та економічного характеру на макrorівні.

Польські автори Д. Клоуз, Д. Хорос-Мрозовська [5], осучаснюючи методику [6], пропонують таку модель загальної потужності держави (рис. 1).



Рисунок 1 – Модель загальної потужності та її компоненти

Оцінка ризиків для економіки в умовах агресії ускладнюється гібридним характером її прояву. Загалом оцінка ризиків спрямована на вирішення таких ключових завдань як ідентифікації загроз для економічної безпеки, визначення вірогідності їх прояву, прогнозування відповідних негативних наслідків, обґрунтування їх пріоритетності для подальшого управління такими ризиками з метою пом'якшення їх негативного впливу на рівень економічної безпеки держави [3].

Врахування фактору глобальної інтеграції для управління економічною безпекою держави слід здійснювати у такій послідовності:

- 1) визначення переліку військово-політичних чинників, що впливають на економічну безпеку;
- 2) формування переліку індикаторів, які б характеризували вплив визначених факторів;
- 3) визначення характеру індикаторів (стимулятор, де стимулятор);
- 4) надання індикаторам критичних значень;
- 5) коригування вагових коефіцієнтів для обчислення складових економічної безпеки із врахуванням нових індикаторів;
- 6) обґрунтування джерел формування вхідної інформації для обчислення індикаторів;
- 7) оцінка адекватності та надійності первинної інформації для визначення зведених показників.

Список використаних джерел

1. Rosecrance, R. N. The rise of the trading state, Basic Books, New York, 1986. p.16.
2. Holonič, J. Stričik M. Economic development of the region with an impact on the quality of life. Proceedings of the scientific – technical conference. Uzhgorod : Lira print, 2016.
3. Економіка та економічна безпека держави. Теорія та практика : Монографічний навчальний посібник / С. Давиденко, О. Єгорова, В. Приходько, П. Матишак, Я. Голоніч, П. Копінець, М. Мачкінова, М. Доброволска та ін. Ужгород : РІК-У, 2017. 388 с.
4. Пустовійт Р. Ф. Військово-економічна безпека держави. Економіка та держава. 2016. № 7. С. 23–28.
5. David Clowes, Dominika Choroś-Mrozowska. Aspects of global security – the measurement of power & its projection. Results from twenty selected countries (2000-2013). Journal of International Studies. 2015. Vol. 8. No 1. PP. 53-66. DOI: 10.14254/2071-8330.2015/8-1/5.
6. Chang, C. A Measure of National Power, Fo-guang university press, Taiwan, 2004. pp. 1–34.

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПАНСІЇ МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

*С.А. Шелудько, кандидат економічних наук
Одеський національний економічний університет
(м. Одеса, Україна)*

Сучасні дослідники міжнародних економічних відносин називають світову економіку молодий категорією науки, витoki якої ледь сягають кінця XIX ст., а розквіт припадає на початок XXI ст.. Подібне трактування нерідко переноситься на міжнародні фінанси, а відтак – і на міжнародну банківську справу. Втім, прагнення до міжнародного, транскордонного, всеосяжного характеру діяльності була властива вже античним банківським установам – генеза банківського бізнесу є незаперечним доказом примату міжнародного характеру банківської справи над мононаціональним.

Однією з найбільш важливих змін, що відбулися в міжнародних фінансових відносинах у поточному десятилітті, стало зростання значення країн, що розвиваються, як джерел і напрямків для потоків приватного капіталу. Процеси дерегуляції та лібералізації внутрішніх фінансових ринків цих країн і зниження бар'єрів для закордонних капіталів призвели до більш глибокої фінансової інтеграції між ними і розвиненими економіками.

У структурі імпорتنих іноземних капіталів у країнах, що розвиваються, в останні кілька років кредити, отримані підприємствами і банками з цих країн у міжнародних фінансових установах, грають все більш важливу роль. У той же час, напрямки грошових потоків поступово переорієнтовуються, перетворюючи односторонні донорські відношення між країнами, що розвиваються і провідними економіками світу на більш збалансовані, партнерські зв'язки – засновані на рівноправ'ї та взаємній вигоді.

Роль закордонних банківських капіталів у розвитку фінансових ринків країн, що розвиваються, неодноразово ставала об'єктом досліджень. Серед іноземних публікацій, що представляють найбільший інтерес у контексті цього дослідження, слід назвати такі [1-6; 8-9]. В основному, це дослідження з широким географічним охопленням, що не дозволяє приділити достатньо уваги регіональним особливостям окремих країн – зокрема, економікам Центральної та Східної Європи. Більш спеціалізований підхід міститься в публікаціях польських і вітчизняних науковців [7; 10-11].

Тим не менш, проблема трансформації форм і організаційних особливостей експансії міжнародного банківського бізнесу в країнах, що розвиваються, досі не отримала належного висвітлення в профільній літературі. Це й обумовлює мету і актуальність цього дослідження, з метою чого було проведено аналіз діяльності міжнародних банків на фінансових ринках країн Центральної та Східної Європи.

Дослідження демонструють відособленість інституційної моделі міжнародних банків у економіках, що розвиваються [2; 6; 9]. Для забезпечення своєї присутності в таких країнах, міжнародний банківський бізнес формує й утримує різні типи підрозділів, що утворюють його загальну та локальну структури. Місцеві регулятори для нормативних і наглядових цілей розглядають такі підрозділи в двох основних організаційно-правових формах – іноземний банк і банк з іноземним капіталом.

За визначенням International Working Group on External Debt Statistics of the World Bank, IMF, BIS, OECD, іноземний банк – це кредитна установа, центр прийняття стратегічних рішень якої розташований за межами країни, на ринку якої вона функціонує. Таким чином, географічна віддаленість вищого керівництва є ключовою ознакою такого банку, проте не єдиною: його власниками є іноземні громадяни, такий банк працює за спеціальним дозволом (ліцензією) місцевого центрального банку для подібних установ і перебуває у подвійному правовому полі як юридична особа-нерезидент (у вигляді закордонної філії або представництва). Тісно пов'язаним з попереднім є поняття банку з іноземним капіталом, основною рисою якого є наявність частки хоча б одного іноземного інвестора в статутному капіталі. Мінімальний розмір такої частки встановлюється нормативно – зазвичай, йдеться про 10 % і більше. На відміну від першого, другий тип банку є юридичною особою-резидентом, обсяг прав і обов'язків якої відповідають такому для банків місцевих власників. Ці установи зазвичай називають дочірніми банками.

На наш погляд, головні відмінності між іноземним банком і банком з іноземним капіталом полягають у характері їхньої операційної діяльності. Оскільки перші міцніше зв'язані законодавчими обмеженнями, перелік можливих послуг є значно меншим. У свою чергу, дочірнім банкам доводиться виконувати загальні нормативи, що ускладнює розміщення великих обсягів іноземних ресурсів. У сучасній практиці вибір моделі присутності міжнародного банківського бізнесу в конкретній країні залежить від очікуваного типу діяльності: якщо необхідно супроводжувати інвестиції або працювати на ринку цінних паперів, раціональним є заснування іноземного банку. Реалізація роздрібних послуг або забезпечення універсального характеру вимагає функціонування в формі банку з іноземним капіталом.

Розглянувши особливості правової форми присутності міжнародного банківського бізнесу, можна визначити організаційні характеристики, що відрізняють його від класичних внутрішньодержавних банків (таблиця 1). Варто зазначити, що іноземні банки постійно еволюціонують, тому представлений нижче перелік ознак не є вичерпним. Крім того, через суб'єктивні відмінності у філософії провадження діяльності різними банками, обумовлені історичними або культурними причинами, існують підстави для зауваження: щоб вважатися міжнародним, банківського бізнесу достатньо володіти більшістю з перерахованих ознак.

Таблиця 1 – Основні риси міжнародного банківського бізнесу в порівнянні з національними банками країн, що розвиваються [12, с. 40]

| Ключові ознаки | | Міжнародний банківський бізнес | Національний банківський бізнес |
|-------------------------------|------------|---|---|
| 1. Стратегічна мета | | Домінування на світовому / макрорегіональному ринку | Домінування на внутрішньому ринку |
| 2. Характер власного капіталу | | Мультинаціональний, часто «клаптевий» | Мононаціональний, резидентський |
| 3. Регуляторна юрисдикція | | Місцевий регулятор материнського банку + регулятори країн присутності | Місцевий регулятор |
| 4. Правосуб'єктивність | загальна | Місцеве право материнського банку + міжнародне право | Місцеве національне право |
| | спеціальна | Право країни присутності | |
| 5. Архітектура мережі | | Складна, філіальна | Проста, безфіліальна, може бути обмеженою регіонально |
| 6. Кореспондентська мережа | | Широка (за країнами) | Вузька (за валютами) |
| 7. Корпоративна культура | | Глобальна, національні особливості асимілюються | Заснована на принципах національної культури |

Стратегічна мета міжнародного банку полягає в прагненні домінувати якщо не на світовому ринку, то, принаймні, в континентальних або макрорегіональних масштабах. Ця ознака є родовою для міжнародного банківського бізнесу: саме в момент, коли національний банк (навіть якщо він уже утримує закордонні філії або представництва) ставить за мету зайняти певну частку ринку банківських послуг у суміжній країні або групі країн, і вживає заходів для досягнення цього, можна говорити про властивий такій установі міжнародний характер. Власний капітал такого банку має мультинаціональну природу, географія його акціонерів може бути настільки складною, що визначити домінуючу країну походження практично неможливо (хоча капітал материнського банку може бути однорідним). Достатньою умовою тут є приналежність істотних часток капіталу резидентам більш ніж однієї держави.

Транскордонний характер діяльності породжує регуляторні ускладнення для функціонування міжнародного банківського бізнесу. У той час як установа, що працює на одному ринку банківських послуг, підпадає під юрисдикцію тільки місцевого регулятора (центрального банку), транснаціональні банки повинні враховувати обмеження як наглядового органу за місцем знаходження материнського офісу, так і локальних центральних банків країн своєї присутності. Така подвійна юрисдикція має місце й у правовому режимі діяльності. Їхній статус у правовідносинах визначається окремо для кожного випадку: загальна правосуб'єктивність регулюється національним законодавством материнського банку з урахуванням норм міжнародного права, а спеціальна – підпорядковується місцевим нормативним актам країн присутності дочірніх установ.

Відмінність між національним і міжнародним банківським бізнесом полягає й у способі організації мережі – другому типу властива певна автономність, оскільки територіальні підрозділи в країнах присутності згруповані навколо регіональних філій або дочірніх банків. Така архітектура вимагає застосування складних обліково-аналітичних процедур і консолідації балансів регіональних підрозділів. Особливості мережі міжнародного банківського бізнесу зумовлюють і досить чіткі відмінності у підтримці кореспондентських відносин. Завдяки регіональному охопленню, такі структури мають дочірні банки в кожній важливій для них країні, що дозволяє відносно дешево утримувати значну кількість прямих кореспондентів. Ця перевага формує конкурентоспроможність на ринку міжнародних переказів і розрахунків.

Доволі показовою ознакою міжнародних банків (особливо в пост-комуністичних країнах) є їхня корпоративна культура, та загалом філософія такого бізнесу. У той час як національні кредитні установи намагаються відрізнитися на внутрішньому ринку своєю самобутністю та локальною культурною ідентичністю, глобальний банківський бізнес за своєю природою змушений йти шляхом уніфікації і асиміляції місцевих особливостей.

Процеси проникнення міжнародного банківського бізнесу на ринки країн з перехідною економікою беруть свій початок в середині 1990-х років, і результати емпіричних досліджень [9] дозволяють говорити про позитивний вплив на інституційний розвиток місцевих фінансових систем.

Таким чином, експансія міжнародного банківського бізнесу в країнах, що розвиваються, та, зокрема, в державах Центральної та Східної Європи відзначається низкою специфічних рис інституційного характеру. Врахування названих особливостей є важливою умовою раціонального дослідження впливу іноземного банківського капіталу на становлення та розвиток внутрішніх фінансових ринків, а відтак – і банківської системи України. Подальші дослідження експансії міжнародного банківського бізнесу варто спрямовувати на аналіз трансформаційних процесів, що їх проходять банки з іноземним капіталом в умовах посилення конкуренції з боку позасистемних інноваційних постачальників фінансових послуг (FinTech-компаній).

Список використаних джерел

1. Claessens, S., van Horen, N. Foreign Banks: Trends and Impact. *Journal of Money, Credit and Banking*. 2014. Vol. 46 (1). P. 295-326.
2. Cull, R., Peria, M.S.M. Bank Ownership and Lending Patterns During the 2008–2009 Financial Crisis: Evidence from Latin America and Eastern Europe. *Journal of Banking & Finance*. 2013. Vol. 37(12). P. 4861-4878.
3. Cull, R., Peria, M.S.M. Foreign Bank Participation in Developing Countries: What Do We Know about the Drivers and Consequences of this Phenomenon? *The World Bank Policy Research Working Paper*. 2010. No. 5398.
4. Cull, R., Peria, M.S.M., Verrier, J. Bank Ownership: Trends and Implications. *IMF Working Paper*. 2017. No. 17/60.
5. Delis, M. D., Kokas, S., Ongena, S. Foreign Ownership and Market Power in Banking: Evidence from a World Sample. *Journal of Money, Credit and Banking*. 2016. Vol. 48. P. 449-483.
6. Hassan, M.K., Sanchez, B., Ngene, G.M., Ashraf, A. Financial Liberalization and Foreign Bank Entry on the Domestic Banking Performance in MENA Countries. *African Development Review*. 2012. Vol. 24 (3). P. 195-207.
7. Iwanicz-Drozdowska, M., Bongini, P., Smaga, P., Witkowski, B. *Foreign-Owned Banks: The Role of Ownership in Post-Communist European Countries*. Cham: Palgrave Macmillan. 2018. 220 p.
8. Lee, C.-C., Hsieh, M.-F., Dai, H.-W. How does Foreign Bank Ownership in the Banking Sector Affect Domestic Bank Behavior? A Dynamic Panel Data Analysis. *Bulletin of Economic Research*. 2012. Vol. 64. P. 86-108.
9. Naaborg, I., Scholtens, B., de Haan, J., Bol, H., de Haas, R. How Important are Foreign Banks in European Transition Countries? A Comparative Analysis. *International Finance*. 2002. No. 0209005.
10. Дзюблюк О., Владимир О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 5. С. 26-33.
11. Коваленко В. В. Розвиток міжнародного банківського бізнесу в умовах глобальної економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. Вип. 2. С. 258-263.
12. Шелудько С. А. Міжнародні стандарти банківської справи : навч. посіб. К. : Видавничий дім «Кондор», 2020. 260 с.

**ПОТЕНЦІАЛ УЧАСТІ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ПРОДУКЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ РОЗУМНІЙ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ**

О.Ю. Білоус

*Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України
(м.Одеса, Україна)*

Багато регіонів та країн світу визнали важливість збільшення виробництва своєї сільськогосподарської продукції та посилення позицій у глобальних ланцюгах доданої вартості. Їх зусилля спрямовані на пришвидшення переходу до виробництва сільськогосподарської продукції, що є більш технологічною та знаннямісткою [1]. Це особливо очевидно в країнах та регіонах ЄС, які мають потужний інтерес до сільськогосподарської галузі та визначили її одним із своїх пріоритетних завдань розумної спеціалізації, сформованих у національних та регіональних стратегіях досліджень та інновацій для розумної спеціалізації (стратегії RIS3) – ініціативи, що розпочалася в 2012 році в Європейському Союзі (ЄС) і далі поширилася на інші країни та регіони, що не є членами ЄС. Стратегії розумної спеціалізації містять обмежену кількість пріоритетів, які формують конкурентну перевагу країн та регіонів, розвиваючи та поєднуючи сильні сторони в сфері досліджень та інновацій з потребами бізнесу для збільшення можливостей ринків, що розвиваються, уникаючи при цьому дублювання та фрагментації зусиль.

Станом на 2016 рік, 85 регіонів ЄС вказали сільське господарство як одну з своїх ключових інвестиційних областей у рамках розумної спеціалізації, а понад 270 пріоритетів, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції RIS3, були закодовані у базі даних Eye@RIS3 [2]. Найбільш значними пріоритетами вказані: нові сільськогосподарські технології (53 країни та регіони), сільське господарство та туризм (49 країн та регіонів) та продовольство з більшою доданою вартістю (34 країни та регіони). Вибираючи сільське господарство для стратегічних інвестицій, регіони вказали на важливість сільськогосподарського сектора для їхньої місцевої економіки та зростання.

У 2016 році службами Європейської Комісії створено Тематичну платформу розумної спеціалізації щодо сільськогосподарської продукції (S3P Agri-food) з метою прискорення розробки спільних інвестиційних проєктів на рівні ЄС у сферах розумної спеціалізації, пов'язаних із сільським господарством та продовольством.

S3P Agri-Food має на меті прискорити розвиток спільних інвестиційних проєктів у ЄС шляхом заохочення та підтримки міжрегіонального співробітництва в тематичних областях, пов'язаних із сільським господарством та продовольством, на основі пріоритетних завдань розумної спеціалізації, визначених регіональним та національним урядом. За допомогою S3P Agri-food, регіони ЄС та країни-члени ЄС можуть більш ефективно реалізовувати свої стратегії розумної спеціалізації, а регіональні стейкхолдери отримувати переваги від нових можливостей співпраці з партнерами з інших регіонів.

Основна мета S3P Agri-food – організація та підтримка зусиль регіонів ЄС, які прагнуть працювати разом для розробки потоку інвестиційних проєктів, пов'язаних із конкретними тематичними напрямками пріоритетних напрямків розумної спеціалізації шляхом міжрегіонального співробітництва. S3P Agri-food розробляється та спільно управляється самими регіонами, забезпечуючи активну участь та взаємні зобов'язання промисловості та пов'язаних бізнес-організацій і кластерів, а також науково-дослідних установ, академічного сектору та громадянського суспільства.

S3P Agri-food зосереджується на пріоритетних областях розумної спеціалізації, пов'язаних із сільським господарством та продовольством, і які надалі пропонуються регіонами, що бажають виступити в ролі координаторів.

Інвестиційні можливості, що генеруються S3P Agri-food, сприяють розвитку більш конкурентоспроможного та стійкого ланцюга поставок продовольства в ЄС, більш стійких харчових систем та більш ефективного таргетуванню регіональних фондів ЄС на зростання та створення робочих місць, особливо завдяки численним МСП та мікро-компаніям, що складають цей ланцюжок. Платформа також сприятиме взаємодоповнюваності інструментів фінансування на підтримку потоку інвестиційних проєктів.

Факти та інформація щодо платформи S3P Agri-Food (станом на 31.01.2020) (рис. 1) [3]:

–Членами тематичної платформи є 59 національних та субнаціональних організацій з 23 країн.

– Більшість організацій представляють Італію (11), Іспанію (8), Нідерланди (6), Фінляндію (4), Францію (4), Угорщину (4).

– Створено п'ять партнерств: залучення споживачів до сільськогосподарських інновацій (4 регіони ЄС); високотехнологічне землеробство (34 регіони ЄС); харчові інгредієнти (10 регіонів ЄС); розумні датчики для сільськогосподарської продукції (16 регіонів ЄС); простежуваність та великі дані (22 регіони ЄС).

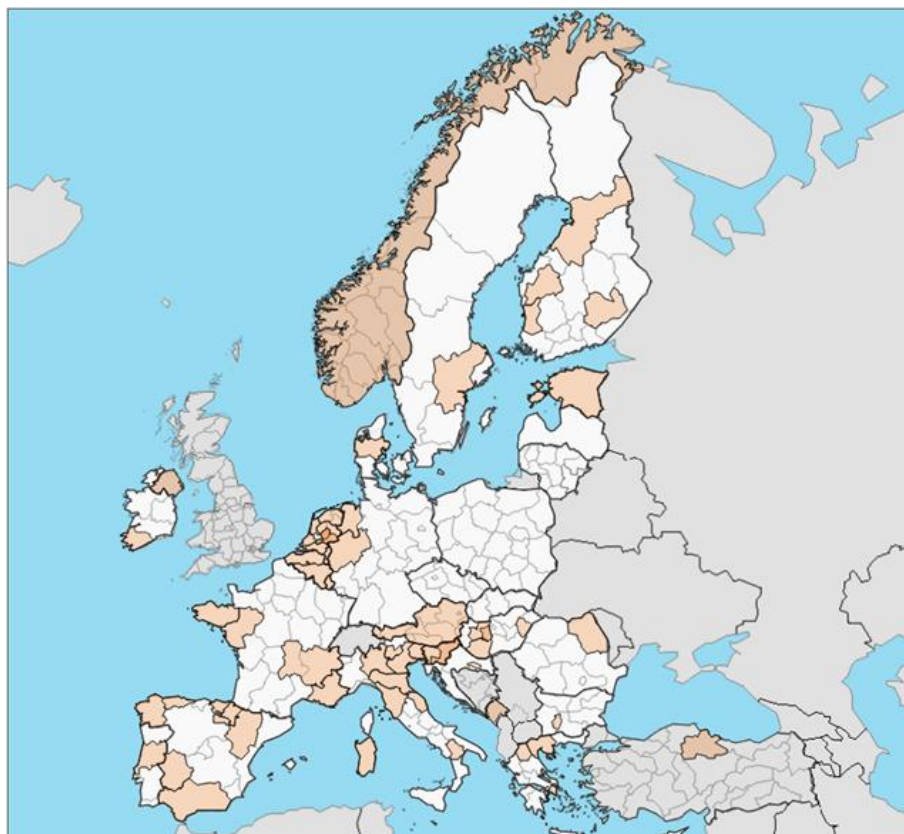


Рисунок 1 – Карта регіонів-учасників тематичної платформи S3P Agri-Food

Структура сільськогосподарських пріоритетів S3P Agri-Food має наступний вигляд (рис. 2) [3]

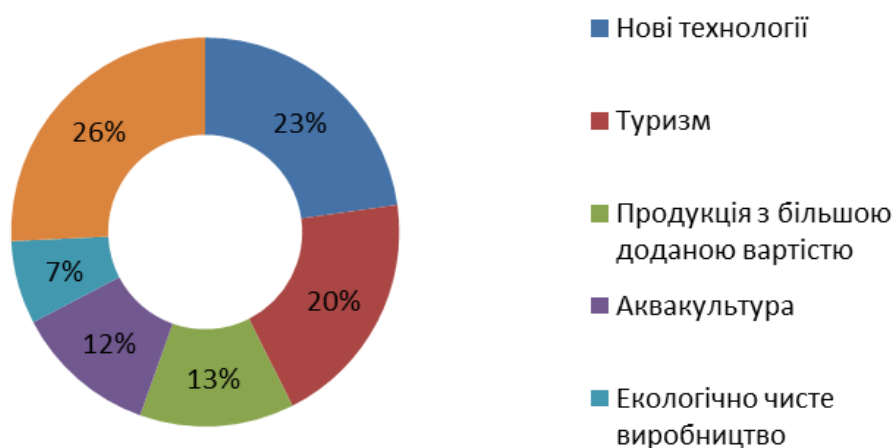


Рисунок 2 – Пріоритети тематичної платформи Agri-Food S3P

Участь у 5 тематичних партнерствах S3P Agri-Food відкриває наступні можливості для збільшення сільськогосподарського виробництва в Україні:

Тематична область 1. «Залучення споживачів до сільськогосподарських інновацій»

Загальне бачення цього партнерства полягає у залученні споживачів та кінцевих користувачів до сільськогосподарських інновацій, як інноваційного підходу до забезпечення регіонального зростання, та до розв'язання глобальних проблем з продовольством. Партнерство має на меті розробити методи збільшення залучення споживачів до сільськогосподарських інновацій. Партнерство стимулює інвестиції в пілотні проекти щодо розробки різних методів, якими можна досягти зазначеної мети.

Партнерство базується на трьох опорах, які стосуються наступних тем:

1. Спільні дослідження та інновації – стосується науково-дослідної та інноваційної діяльності, в якій кінцевий споживач бере участь як партнер, а не просто є предметом дослідження.

2. Поінформованість та громадські дебати – це діяльність, яка спрямована на заохочення прямого діалогу з кінцевими споживачами протягом усього ланцюга доданої вартості.

3. Моделі майбутнього бізнесу – стосуються розробки нових бізнес-моделей, що передбачають та реагують на зміни відносин між учасниками ланцюга доданої вартості сільськогосподарської продукції; фокусується до необхідності створення інноваційної екосистеми для економічної кластеризації, де можуть розвиватися нові бізнес-моделі.

Тематична область 2. «Високотехнологічне сільське господарство»

Основна мета партнерства - розвиток спільних заходів для прискорення впровадження високих та нових технологій, які можуть покращити ефективність ведення сільського господарства та управління фермерськими господарствами (робототехніка, ІКТ, великі дані, спостереження за землею тощо). Конкретними цілями є: впровадження передових агротехнологій у малих та сімейних господарствах; нові рішення для раннього виявлення шкідників та хвороб; поліпшення здоров'я та добробуту (безпеки) худоби.

Зони фокусування стосуються 4 ланцюгів доданої вартості: рілля; садівництво; захищене вирощування (культивування) та тваринництво. Вони сегментовані у таких галузях технологій: EYES & TOUCH для моніторингу того, що відбувається (метео датчики, датчики ґрунту, датчики навісу, датчики виробу; бортові/проксимальні датчики); MIND для розробки даних та надання інструкцій (збір даних, дані аналіз, прошарки / зображення, DSS); розумні прилади для точної та своєчасної діяльності (машини, програмування/автоматизація, робототехніка); технологічно орієнтовані послуги (установка, технічне обслуговування, ремонт); освітні послуги (навчання, демонстраційні ферми та сайти).

Тематична область 3. «Харчові інгредієнти»

На думку експертів, до 2050 року сільськогосподарський сектор повинен буде харчувати на 2,3 мільярда більше людей, що призведе до збільшення світових потреб у продовольстві, а виробники продуктів харчування матимуть виклик покращувати якість та продуктивність продуктів харчування сталим способом. Очікується, що люди стануть більш обізнаними з цілого ряду питань, включаючи безпеку харчових продуктів, їх переваг для здоров'я, корпоративну соціальну відповідальність, виробничі системи та інновації, стійкість та джерела харчування. Фермерам, продовольчим компаніям, роздрібним торговцям доведеться адаптуватися до попиту споживачів, пропонуючи диференційовані продукти (якість та функціональність продуктів харчування, безпека, екологічні та соціальні ознаки).

Тематична область «Харчові інгредієнти» розвиватиме міжрегіональне партнерство між сільськогосподарськими стейкхолдерами (промисловістю, освітою, кластерними організаціями та науково-технічними організаціями), щоб дати відповідь на виклики, пов'язані з проблемами в сфері сільського господарства. Щодо пріоритетів розумної спеціалізації, вони сприятимуть впровадженню та перехресній інноваційній діяльності у сфері харчових інгредієнтів, стимулюватимуть міжгалузеву співпрацю та прискорять розвиток та комерціалізацію нових та/або вдосконалення існуючих харчових інгредієнтів.

Тематична область 4. «Розумні датчики для сільськогосподарської продукції»

Сільське господарство робить перші кроки на шляху до промисловості 4.0. Деякі лідери галузі, часто великі підприємства, з широкою мережею, є сучасними та обізнані про останні технологічні розробки та їх можливості. Однак по всій Європі сільське господарство, як правило, є сектором малих та середніх підприємств (МСП). Багато сільськогосподарських компаній не мають

встановлених у виробничому середовищі розумних датчиків, і все ще покладаються на реєстрацію даних вручну, а інтерпретацію даних здійснюють декілька співробітників, які мають певний досвід.

Видалення цих вузьких місць передбачає інвестиції в розумні сенсорні системи, ІКТ рішення, а також в аналітиків даних, які розуміють проблеми, пов'язані з харчовими продуктами, наприклад, якістю їжі. Існує необхідність у вдосконаленні відстеження, вищих стандартах якості, запобіганні втрат продуктів харчування тощо, збільшують попит на розумні сенсорні системи, системи управління даними тощо. Сільськогосподарська система також стає більш взаємопов'язаною між різними стейкхолдерами.

Метою партнерства є створення платформи та підтримуючої бізнес-екосистеми між сільськогосподарськими кластерами та кластерами постачальників технологій та цифрових рішень, дослідницькими організаціями та іншими стейкхолдерами, для зниження бар'єрів доступу та стимулювання впровадження сільськогосподарськими компаніями новітніх розумних сенсорних систем, ознайомлення з ними та здобуття навичок з отримання та управління даними тощо.

Тематична область 5. «Простежуваність та великі дані»

Тематичне партнерство має на меті захопити, мотивувати та сприяти впровадженню необхідних цифрових технологій та застосуванню даних у ланцюгах доданої вартості сільськогосподарського сектору.

Щоб зосередитись та сприяти розгалуженим дискусіям, в рамках яких пропозиції зацікавлених регіонів можуть бути інтегровані у проект, робоча програма буде побудована на наступних темах:

- більш повна та достовірна інформація, доступна споживачам;
- розумні інформаційні системи для компаній та державної адміністрації;
- територіальне співробітництво як основа для передачі технологій та результатів досліджень, досвіду, науково-дослідного персоналу та співробітництво між компаніями;
- створення спільної вартості, яка буде генерувати додану вартість на всіх стадіях ланцюга, що матиме вплив на решту етапів, а також на суспільство та території загалом;
- підвищення конкурентоспроможності, стійкості бізнесу та створення нового бізнесу.

Висновки. На жаль, станом на сьогодні жоден з регіонів України не приєднався до європейської тематичної платформи розумної спеціалізації з розвитку сільського господарства та продовольства. Активізація діяльності в цьому напрямку, сприятиме модернізації та забезпеченню безпечного виробництва в аграрному та суміжних секторах, розробці та застосуванню ІТ інструментів для збільшення потужностей агровиробників України, посиленню транскордонних зв'язків для торгівлі сільськогосподарською продукцією, надасть можливість отримати доступ до загальноєвропейських мереж бізнесу та знань та приєднатися до глобальних ланцюгів доданої вартості.

Список використаних джерел

1. Ciampi Stancova, K., and A. Cavicchi (2017). Dynamics of Smart Specialisation Agrifood Trans-regional Cooperation, JRC Technical Reports, JRC107257. doi:10.2760/020864
2. Smart Specialization Platform. Eye@RIS3: Innovation Priorities in Europe. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map> (Last accessed: 01.09.2020)
3. Smart Specialization Platform. Agri-Food. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/agri-food> (Last accessed: 01.09.2020)